

borg, og det kan tilføjes, at N. H. Weinwich i 1829 omtalte ham som en »metalarbejder, der kan henregnes til de kunstigste, Danmark har havt«.

Det er godt at få rede i dette specielt danske kapitel i historien. Det er i det hele taget godt med denne bog at få orden i et stort og hidtil vanskeligt overskueligt genstandsmateriale og samtidig få en række indblik i den kulturhistoriske baggrund og specielle træk af håndværkets og glashandlens historie. Det er en bog, man læser og ser med glæde – og det vil være en nyttig håndbog for museumsfolk og samlere.

Gudmund Boesen

Menigmands minde

RUDOLPH BERTOUCHE: MENIGMANDS MINDE. *Motiver og mestre bag vore folkelige gravminder, især på Lolland-Falster. I kommission hos J. R. Deins Boghandel, Maribo. 1971. 401 s. 288 ill. Indb. 56 kr.*

Museumsfolk har længe vidst, at Rudolph Bertouch interesserede sig for gravminder, om ikke andet så ud fra den samling heraf, han havde tilvejebragt på Frilandsmuseet i Maribo. Men at han så systematisk og i et sådant omfang havde samlet materiale, som denne bog vidner om, var der vel kun få, der vidste. Han har kaldt den: Menigmands minde og har lagt hovedvægten på at belyse »gravminder for almene samfundsborgere« uden iøvrigt at definere begrebet nærmere. Menigmand kan tilsyneladende omfatte alt, der ikke er af adel. Ialtfald forekommer i behandlingen folk af alle erhverv: bønder, arbejdsmænd, købmænd, præster, kgl. beridere, kancelliråder, ja selv bisper, men forfatterens fortjeneste er, at han i så rigt mål inddrager de hidtil lidet påagtede gravminder fra de sidste par hundrede år, der udgør hovedparten af vore landsbykirkegårdes bestand.

Hovedparten af bogen udgøres af monografier over gravmindeformer som bautastene, husformede gravminder, gravramme og gravtræ, gravflise, gravvase, søjle o. s. v., en inddeling foretaget snart efter form snart efter motiv. Det er forfatterens ærgerrighed i hver enkelt monografi at opsøge forlægget og forfølge det gennem tid og rum. Det kræver omfattende orientering og stor sikkerhed i bedømmelse. Den imponerende litteraturoversigt på 14 sider vidner om forfatterens belæsthed, men kan ikke være udtømmende i en behandling der ud over gravminderne selv også – til indledning – behandler kristendommen, dens forudsætninger i jødedommen, dens udbredelse over jorden og dens antagelse i Norden med de konsekvenser det fik for gravmindet.

Det er imidlertid dristigt gjort, og det er fortjenstfuldt, at der peges på løsninger for de enkelte grupper vedkommende. Det kan forhåbentlig anspore til videre arbejde med materialet, til fremdraging af nyt stof og til modsigelse eller bekræftelse. Forfatteren har lettet arbejdet for sine efterfølgere ved for hver monografi at vedføje en oversigtstavle over registrerede lolland-falsterske grav-

minder med oplysninger om lokalitet, dødsår, navn og stilling, gravmindets materiale, form og mål og dets ornamentering og indskrift. Den righoldigste gruppe, som han kalder Grottesten, beløber sig til 167 numre og er så stor, at den tillader interessante slutninger bl. a. om social fordeling af denne monumenttype.

Som bogtitlen angiver, er det ikke blot motiverne, men også mestrene, der eftersøges i fremstillingen. Det er kun begrænset, hvad der indtil nu kan siges herom med sikkerhed. Ud fra et lokalt materiale skulle der kunne gøres et arbejde for at sikre oplysninger herom. Jeg ville se bogens største fortjeneste deri, at den først skabte interesse for vore kirkegårdes bestand af gravminder, så de ikke tilintetgøres eller smides væk af ligegyldighed eller misforstået oprydningstrang. Forfatteren har i sit afsluttende kapitel om kirkegårde betragtninger herover. Og dernæst i, at de blev registreret og studeret. Hvis landets kulturhistoriske museer samlet gik ind for opgaven, skulle det nok være overkommeligt og ville være et udmærket supplement til værket *Danmarks Kirker*.

Til bogens tekst, udførlige noter og litteraturoversigt slutter sig et rigt billedmateriale. Desværre har forfatteren fået den – forekommer det mig – uheldige idé at nummerere billederne forfra indenfor hvert kapitel. Det letter ikke brugen og heller ikke henvisningerne. Til og med springes der oftere i nummerfølgen.

Holger Rasmussen

Håndbog i helgenlegender

TUE GAD: LEGENDER FORTALT I NORDEN. *København 1971. 288 s. + 9 farveplancher, 44 kr. uindb. 58 kr. indb. (shirt.)*

Tempora mutantur – ja, tiderne skifter, og vi forandrer os i sandhed med dem. Hvis nogen for en generation siden havde foreslået en forlægger at udgive en populær bog om helgener og helgenlegender i Norden, eller hvis en forlægger havde udbedt sig et sådant manuskript hos en forfatter, ville han utvivlsomt være blevet mødt med en hovedrysten hos modparten. Hvem i alverden kunne tænkes at læse en sådan bog uden for de meget beskedne katolske menigheder. Anderledes i dag, den sidste snes års lette adgang til ferierejser til adskillige katolske lande har brudt en breche i vor gammellutheranske aversion mod alt papisteri. Dernæst – og endnu vigtigere – har udviklingen inden for den typografiske teknik gjort billedbøger til allemandseje og dermed skabt en interesse for, hvad billederne »står for«. Det må derfor hilses med den allerstørste glæde, at den lærde bibliotekar, vor bedste kender af dansk middelalderlitteratur, har skænket os denne vidunderlige folkebog – selv prisen er i betragtning af de meget fine illustrationer folkelig.

Tue Gad indleder med nogle knappe, men meget lærerige kapitler om helgen dyrkelsens oprindelse, relikvier, helgendage og deres betydning i liturgien, kano-